

Zapotrzebowanie środowiska szkolnego w zakresie edukacji ekonomicznej a oferta edukacyjna Portalu Edukacji Ekonomicznej Narodowego Banku Polskiego – NBPortal.pl

Wprowadzenie w ostatnich latach do programu nauczania w szkołach ponadgimnazjalnych przedmiotu „podstawy przedsiębiorczości” zwiększyło ilość organizowanych w Polsce inicjatyw sprzyjających rozwojowi edukacji ekonomicznej. Inicjatorami tych działań są organizacje pozarządowe, media oraz organy administracyjne.

Narodowy Bank Polski w 2003 roku rozpoczął prowadzenie Portalu Edukacji Ekonomicznej – NBPortal.pl, którego jednym z celów jest pogłębianie wiedzy ekonomicznej.

Praktyka realizowania przedmiotu podstawy przedsiębiorczości w szkołach

Na zlecenie Narodowego Banku Polskiego Centralny Ośrodek Doskonalenia Nauczycieli przeprowadził badania, które dostarczają informacji na temat praktyki realizowania podstaw przedsiębiorczości w wybranych szkołach.

Badania, którym poddano nauczycieli, doradców metodycznych, dyrektorów szkół oraz uczniów przeprowadzono w okresie od marca do kwietnia 2005 roku. Podstawowym ich celem było określenie rodzaju i poziomu wykształcenia nauczycieli uczących podstaw przedsiębiorczości, a także sposobów realizacji w szkołach tego przedmiotu. Ponadto, poznanie potrzeb edukacyjnych nauczycieli podstaw przedsiębiorczości, opinii nauczycieli na temat treści zawartych w podstawie programowej przedmiotu i wreszcie – poznanie opinii uczniów na temat omawianego przedmiotu.

Uzyskano odpowiedzi od 1029 nauczycieli, 10 doradców metodycznych, 414 dyrektorów szkół, 1081 uczniów z całego kraju. Oprócz tego w 21 szkołach została przeanalizowana dokumentacja nauczania podstaw przedsiębiorczości w ramach studium przypadku.

Opinie nauczycieli

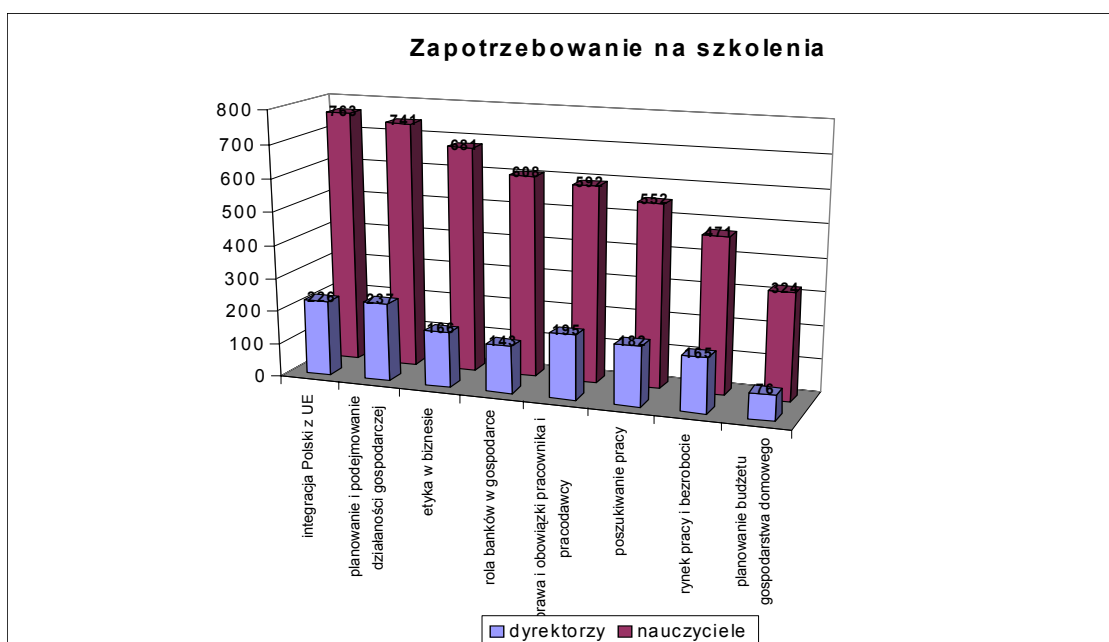
Z pytań dotyczących sylwetki nauczycieli podstaw przedsiębiorczości wynika, że nauczyciele podstaw przedsiębiorczości to w 94% dydaktycy posiadający wyższe wykształcenie. W tym studia na kierunkach ekonomicznych ukończyło 51% ankietowanych nauczycieli. Są doświadczonymi zawodowo osobami, staż pracy 59% z nich wynosi powyżej 9 lat. To doświadczenie potwierdzają również stopnie awansu zawodowego osiągnięte przez nauczycieli podstaw przedsiębiorczości – 73% spośród nich posiada stopień nauczyciela mianowanego lub dyplomowanego.

Większość nauczycieli posiada kwalifikacje formalne do nauczania podstaw przedsiębiorczości (86%). Poza tym, zdaniem dyrektorów szkół niezbędne są predyspozycje osobowościowe, takie jak: przedsiębiorczość, zaradność, dynamizm; a także odpowiednie umiejętności i postawy: skuteczność, efektywność, dobra organizacja.

Prawie połowa nauczycieli uczy głównie podstaw przedsiębiorczości (49%), dla 24% głównym przedmiotem nauczania są podstawy ekonomiczne.

Niewystarczające przygotowanie merytoryczne do prowadzenia przedmiotu podstawy przedsiębiorczości dyrektorzy szkół oraz sami nauczyciele diagnozują w obszarze tematyki z zakresu etyki w biznesie, roli banków w gospodarce, integracji Polski z Unią Europejską oraz planowania i podejmowania działalności gospodarczej.

Wykres 1. Potrzeby szkoleniowe z zakresu przedsiębiorczości w opinii dyrektorów szkół i nauczycieli według obszarów tematycznych

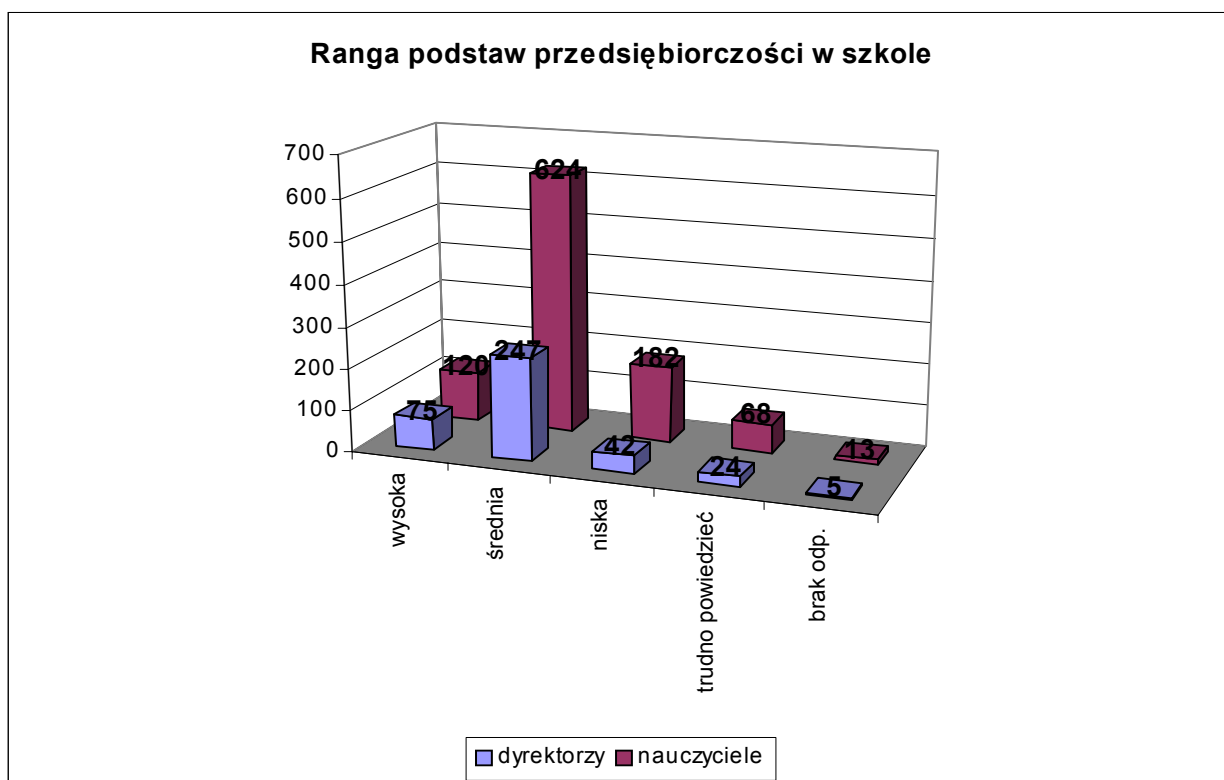
Źródło: Praca zbiorowa CODN, „Raport zbiorczy z badań środowisk szkolnych w zakresie realizacji edukacji ekonomicznej w polskich szkołach ponadgimnazjalnych”, materiał powielony

Nauczyciele, w ramach każdego z przedstawionych na powyższym wykresie obszarów tematycznych, oczekują przede wszystkim szkoleń kształtujących umiejętności. Tymczasem dyrektorzy szkół uważają, że nauczycielom podstaw przedsiębiorczości umiejętności są potrzebne tylko przy realizacji tematów praktycznych, dodatkowo przy tematach bazujących na wiedzy teoretycznej nauczyciele powinni uczestniczyć w szkoleniach, które pozwolą im tę wiedzę uzupełnić..

Ranga przedmiotu podstawy przedsiębiorczości w opinii badanych nauczycieli, dyrektorów szkół oraz doradców metodycznych jest średnia i raczej niska. Respondenci rozumieją znaczenie przedmiotu, ale większą wagę przypisują przedmiotom maturalnym i na nich koncentrują swoje

wysiłki. Niska ranga przedmiotu wynika z przekonania badanych, że zabiera on czas, który mógłby być przeznaczony na realizację przedmiotów maturalnych.

Wykres 2. Ranga przedmiotu podstawy przedsiębiorczości w szkole w opinii dyrektorów i nauczycieli

Źródło: Praca zbiorowa CODN, „Raport zbiorczy z badań środowisk szkolnych w zakresie realizacji edukacji ekonomicznej w polskich szkołach ponadgimnazjalnych”, materiał powielony

Opinie uczniów

Jednym z zasadniczych celów projektu badawczego było ustalenie opinii uczniów na temat przedmiotu podstawy przedsiębiorczości. Analizie została poddana ogólna akceptacja przedmiotu, ocena jego praktycznej przydatności oraz ocena poziomu trudności przekazywanych treści.

Z badań wynika, że uczniowie są bardziej zainteresowani przedmiotem podstawy przedsiębiorczości niż ogólnie problematyką ekonomiczną. Najbardziej interesują ich tematy związane z poszukiwaniem pracy. Za ciekawe uznali zagadnienia związane z rynkiem pracy, bezrobociem, planowaniem i podejmowaniem działalności gospodarczej oraz prawami i obowiązkami pracownika i pracodawcy. Mniej interesujące dla większości z nich są: planowanie budżetu gospodarstwa domowego oraz ekonomiczne konsekwencje integracji Polski z Unią Europejską. Natomiast zagadnienia dotyczące roli banków w gospodarce i etyki w biznesie postrzegane są jako szczególnie mało interesujące.

Zdaniem badanych doradców metodycznych przedmiot jest lubiany i akceptowany tylko w tych szkołach, gdzie nauczyciele stosują nowoczesne (aktywizujące) metody nauczania i proponują uczniom zróżnicowane formy edukacji. Natomiast tam, gdzie nauczyciele stosują przede wszystkim metody podawcze, przedmiot postrzegany jest jako jeden z wielu innych i nie cieszy się sympatią. Zwłaszcza, że treści ekonomiczne nie należą do prostych, zatem prezentowane w standardowy sposób (wykład) nie mogą wpływać pozytywnie na stosunek uczniów do przedmiotu.

Uczniowie ogólnie postrzegają przedmiot jako dość przydatny, ale nie są w pełni przekonani, że przygotowuje ich w wystarczającym stopniu do wejścia na rynek pracy. Stosunkowo najbardziej przekonani o takiej użyteczności przedmiotu są uczniowie techników – ponad połowa z nich stwierdza, że podstawy przedsiębiorczości przygotowują ich do wejścia na rynek pracy. Najmniej zadowoleni z tej funkcji przedmiotu są uczniowie LO (ponad 20% podaje odpowiedź „nie przygotowuje”).

Ocena treści merytorycznych

Pomimo uczniowskiego przekonania o małym poziomie trudności przedmiotu, sprawia on im jednak pewien problem. Wyniki przeprowadzonego wśród uczniów testu wiedzy potwierdzają wysoki poziom trudności treści ekonomicznych w programie nauczania przedsiębiorczości. Średni wynik grupy nie sięgnął 8 punktów (7,86) w 17-punktowej skali, a wynikiem najczęstszym było 7 punktów. Duży kłopot sprawiły uczniom pytania związane z funkcjonowaniem banków oraz gospodarką pieniężną. Wykonalność poniżej 25% uzyskały pytania o obligacje, działalność banków, zawartość biznesplanu. Wykonalność około 30% uzyskały pytania o pojęcie trwałego wzrostu gospodarczego, umocnienie złotego wobec innych walut, Radzie Polityki Pieniężnej, celach działalności NBP, aktualnych ruchach cen w kraju. Ponad 70% wykonalności uzyskały natomiast pytania o konkurencję w gospodarce rynkowej, procedurach wymaganych przy rozpoczynaniu działalności gospodarczej.

Według uczniów na lekcjach przedsiębiorczości ciągle dominuje wykład i pogadanki (70%) oraz dyskusje (67%). Połowa uczniów wymienia także pracę w grupach (48%). Praca z tekstem źródłowym, projekty edukacyjne oraz gry dydaktyczne są metodami stosowanymi przez nauczycieli raczej rzadko. Uczniowie chętnie widzieliby na lekcji częstsze wykorzystanie Internetu, prezentacji multimedialnych, programów komputerowych. Obecnie są to rzadko wykorzystywane źródła informacji, choć w komputery wyposażona jest niemal każda uczestnicząca w badaniu szkoła. Młodzież ma także niedosyt filmów dydaktycznych oraz gier. Nauczyciele uzasadniają sporadyczne korzystanie z nowoczesnych źródeł informacji i pomocy dydaktycznych małą dostępnością do pracowni komputerowych z Internetem i rzutnikiem multimedialnym. Zdaniem uczniów szersze wykorzystanie pomocy dydaktycznych, stosowanie różnych atrakcyjnych, angażujących metod pracy, wzmocnienie praktycznego aspektu nauczania tego przedmiotu i wzmocnienie kontaktów z instytucjami i przedsiębiorstwami wpłynęłoby na zwiększenie ich zadowolenia z uczestnictwa w lekcjach podstaw przedsiębiorczości.

Porównanie opinii uczniów i nauczycieli

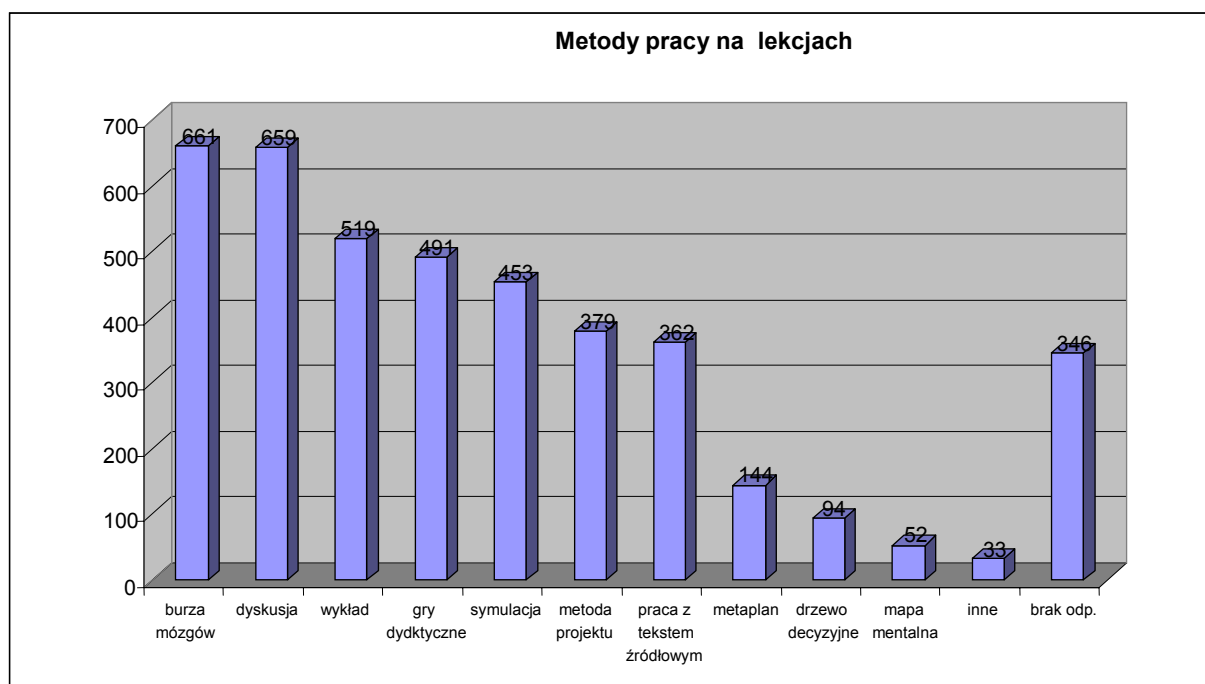
Na podstawy przedsiębiorczości przypadają dwie lekcje tygodniowo w całym cyklu kształcenia szkoły ponadgimnazjalnej. W większości szkoły decydują się na realizację jednej godziny przez dwa

lata nauki. Ponad 80% nauczycieli przedsiębiorczości stwierdziło, że nie ma wpływu na takie rozplanowanie godzin (decyzję tę podejmuje dyrekcja szkoły). Gdyby mieli wybór zdecydowałiby się na prowadzenie dwóch godzin łącznie przez jeden rok szkolny.

Nauczyciele rezygnują z aktywizujących metod w nauczaniu, gdyż są one czasochłonne, wymagają od nich także zabiegów organizacyjnych (przejścia do pracowni komputerowej, wyjścia poza szkołę). Deklarują też, że grupą najczęściej stosowanych przez nich metod pracy są: burza mózgów, dyskusja, wykład, gry dydaktyczne i symulacja.

Badani uczniowie oceniają, że kolejność najczęściej stosowanych metod nauczania jest nieco inna niż ta deklarowana w badaniu przez nauczycieli: wykład 70%, dyskusja 67%, praca w grupach 48%, praca z tekstem źródłowym 17%, projekty edukacyjne 8%, gry dydaktyczne 4%.

Wykres 3. Deklarowane przez nauczycieli metody pracy stosowane na lekcjach przedsiębiorczości

Źródło: Praca zbiorowa CODN, „Raport zbiorczy z badań środowiska szkolnych w zakresie realizacji edukacji ekonomicznej w polskich szkołach ponadgimnazjalnych”, materiał powielony

Podstawowym środkiem dydaktycznym wskazywanym przez nauczycieli jest podręcznik. W ponad 80% nauczyciele deklarują również korzystanie z dodatkowych materiałów edukacyjnych: materiałów NBP, materiałów wydawnictw, organizacji pozarządowych, organizacji przedsiębiorców. Uczniowie natomiast stwierdzili, że podstawowymi – poza podręcznikowymi – źródłami informacją są dla nich Internet i telewizja.

Jak deklarują nauczyciele, najczęściej wykorzystywane w pracy z uczniami są środki dydaktyczne, takie jak: foliogramy, literatura fachowa, Internet, prasa fachowa. Jednocześnie nauczyciele wyrażają potrzebę dostępu do: prezentacji multimedialnych, filmów dydaktycznych,

programów komputerowych, gier dydaktycznych. Uczniowie także oczekują wyżej wymienionych pomocy dydaktycznych.

Opinie na temat treści programowych przedmiotu

Jednym z celów badania było ustalenie opinii nauczycieli, uczniów i doradców metodycznych na temat zawartości programowej przedmiotu podstawy przedsiębiorczości. Nauczyciele i doradcy podnieśli kwestię przeładowania programu treściami edukacyjnymi. Podkreślono również wysoki poziom trudności materiału teoretycznego. Nauczycielom najwięcej trudności w przygotowaniu i przeprowadzeniu lekcji sprawia tematyka wymagająca znajomości teorii ekonomicznych.

Tematyka, którą warto wzmocnić w zgodnej opinii uczniów, nauczycieli i doradców metodycznych to poszukiwanie pracy, planowanie i podejmowanie działalności gospodarczej, rynek pracy i bezrobocie. Treści, które można zredukować zarówno w opinii uczniów, jak i nauczycieli to etyka w biznesie. Nauczyciele dodatkowo twierdzą, że zagadnienie to ma najslabszą obudowę merytoryczną i materiałową. Pozostałymi zagadnieniami, które można ograniczyć, w opinii wszystkich grup respondentów są: rola banków w gospodarce, planowanie budżetu gospodarstwa domowego.

Przeprowadzone badania pozwoliły zdiagnozować kwalifikacje nauczycieli uczących podstaw przedsiębiorczości, ich potrzeby oraz stosowane przez nich metody pracy. Ocenie został także poddany sposób realizacji zajęć edukacyjnych oraz działania podejmowane przez szkołę w zakresie wspierania i budowania postaw przedsiębiorczych wśród uczniów. Ponadto przeprowadzone badania umożliwiły poznanie opinii uczniów na temat przedmiotu podstawy przedsiębiorczości.

NBPortal.pl – Portal Edukacji Ekonomicznej Narodowego Banku Polskiego

Przeprowadzone badania i opracowany na ich podstawie raport są ważną pomocą dla obecnych i przyszłych działań podejmowanych przez Portal Edukacji Ekonomicznej Narodowego Banku Polskiego, który wzorem innych banków centralnych angażuje się w powszechną edukację ekonomiczną.

Oferta edukacyjna NBPortal.pl wpisuje się w zapotrzebowanie edukacyjne badanych uczniów, nauczycieli, dyrektorów szkół. Przede wszystkim NBPortal.pl jest nowoczesną platformą edukacyjną dostępną dla wszystkich użytkowników Internetu. W ten sposób NBPortal.pl dostarcza wiedzy nie tylko uczniom, ale również nauczycielom.

NBPortal.pl oferuje ponad 200 godzin e-learningowych lekcji multimedialnych na temat Unii Europejskiej, euro, podstaw ekonomii, analizy finansowej firmy, pozyskiwania kapitału drogą kredytu bankowego, inwestowania oraz bankowości. Wymienione powyżej kursy zawierają te treści programu podstawy przedsiębiorczości (rola banków w gospodarce, integracja Polski z Unią Europejską, planowanie i podejmowanie działalności gospodarczej), które sprawiają szczególnie dużo trudności uczniom, ale także nauczycielom, nie posiadającym wykształcenia ekonomicznego.

Każdy kurs umieszczony w NBPortal.pl składa się z kilkudziesięciu lekcji. Każda lekcja, to kilkanaście minut multimedialnego wykładu z lektorem, animacjami i krótkimi filmami. Kursy multimedialne dostosowują się do zaangażowania i możliwości czasowych użytkowników. Za sprawą

specjalnego systemu zapamiętywane są fragmenty wiedzy już przyswojonej przez kursanta. Specjalny blok zatytułowany *Twoje postępy*, a także ćwiczenia i testy na bieżąco informują o dokonywanych postępach w nauce. Tak zbudowany kurs sprawia, że treść nauczania jest łatwiejsza do zapamiętania.

Zdaniem uczniów na lekcjach przedsiębiorczości dominuje wykład i dyskusja. Tymczasem uczniowie chętniej widzieliby podstawy przedsiębiorczości prowadzone przez nauczycieli z wykorzystaniem Internetu, prezentacji multimedialnych, programów komputerowych. Na stronach NBPortal.pl dostępnych jest kilkadziesiąt krótkich prezentacji oraz gier dydaktycznych uczących podstaw ekonomii. Prezentacje są doskonałym środkiem dydaktycznym, który można wykorzystywać podczas 45-minutowej lekcji z uczniami. Pracę z prezentacją ułatwia przejrzysty układ ekranu, podział materiału na oddzielne slajdy tworzące rozdziały oraz możliwość samodzielnego przesuwania do przodu lub cofania materiału. Dzięki tym rozwiązaniom użytkownik prezentacji w wybranym przez siebie tempie może pogłębiać przekazywaną wiedzę.

Rysunek 1. Prezentacja pt. *To nie Fenicjanie wymyślili pieniądze*

Źródło: NBPortal.pl, <http://www.nbportal.pl/do/listpresentation?presentationid=1&typ=Z&active=3038>, [31.10.2005]

Atrakcyjnym środkiem dydaktycznym, który można w prosty sposób wykorzystać na zajęciach z uczniami są multimedialne lekcje dla ucznia oraz dołączone do nich konspekty dla nauczycieli. Każda multimedialna lekcja dla ucznia to kilkanaście minut wykładu z lektorem, przeplatanego ćwiczeniami sprawdzającymi poziom zrozumienia przedstawionej treści.

Rysunek 2. Multimedialna lekcja dla uczniów

➤ Ja i bank- kredyty, rachunki i depozyty

SPIS TREŚCI POMOC KONTAKT SŁOWNICZEK Cel lekcji ▶

Cele lekcji:

Po zapoznaniu się z materiałem lekcji i wykonaniu zadań powinieneś:

- ◊ znać rodzaje kredytów,
- ◊ wiedzieć, jakie są zabezpieczenia kredytów,
- ◊ umieć wymienić rodzaje rachunków bankowych,
- ◊ wiedzieć, co to jest: weksel, hipoteka, zdolność kredytowa.

DALEJ ▶

Źródło: NBPortal.pl, <http://www.nbportal.pl/do/wb?kat=S&active=3049&typ=P&>, [31.10.2005]

Nauczyciele i dyrektorzy szkół doceniają rolę metod aktywizujących w pracy edukacyjnej jednak ich nie stosują. Badani uczniowie wskazywali, że najczęściej stosowane na ich lekcjach metody dydaktyczne to metody podające: wykład i dyskusja. Przedmiot jest lubiany przez uczniów w tych szkołach, gdzie nauczyciele stosują nowoczesne (aktywizujące) metody nauczania i proponują uczniom zróżnicowane formy edukacji.

NBPortal.pl proponuje naukę przedsiębiorczości przez zabawę, czyli gry strategiczne, quizy i krzyżówki. Zabawy strategiczne oraz zręcznościowe nie tylko bawią, ale zmuszają do myślenia i zdobywania wiedzy ekonomicznej. Gry zostały oparte o modele prawdziwych sytuacji ekonomicznych, dlatego wyzwania, przed jakimi zostaje postawiony internauta są bardzo trudne. Uczeń może wziąć udział w symulacji zarządzania bankiem, w której wcieli się w funkcję prezesa banku komercyjnego. Jego zadaniem będzie maksymalizowanie zysku banku, którym zarządza. Z kolei w grze *kasa nowa* zmierzy się z sytuacjami dnia codziennego, umiejętnością zarządzania budżetem domowym poprzez bilansowanie wydatków i przychodów. Gracz zadecyduje, czy zapłaci za telefon, podejmie studia podyplomowe, czy kupi samochód.

Zestaw kilkudziesięciu haseł zaczerpniętych z życia gospodarczego, politycznego i społecznego znajduje się w krzyżówkach. Łączą one doskonałą rozrywkę z niezmiernie użyteczną wiedzą. Stanowią nieoceniony zbiór przydatnych terminów i pojęć, podanych w przyjemnej, rozrywkowej formie.

Nauczyciele najczęściej diagnozują swoje niewystarczające przygotowanie merytoryczne w zakresie tematów dotyczących roli banków w gospodarce. Ponadto, jako trudne w realizacji ze względu na brak obudowy merytoryczno-dydaktycznej wskazują zagadnienia dotyczące integracji Polski z UE oraz etyki w biznesie. W NBPortal.pl znajdują się gotowe konspekty lekcji ze szczegółowo opisaną merytoryczną treścią poszczególnych tematów. Dzięki temu nauczyciel bez kłopotu może

przygotować każdą lekcję. W ramach konspektów lekcji znajdują się ćwiczenia dla uczniów, testy sprawdzające wiedzę, a także foliogramy.

W przygotowaniu zajęć z przedsiębiorczości pomocą mogą służyć materiały zawarte w wirtualnej bibliotece. Jest to wiarygodne źródło informacji, w którym znajdują się setki dostępnych w wersji elektronicznej publikacji: artykułów prasowych, książek, czasopism, raportów. Wszystkie materiały dostępne w bibliotece internauta można „pobrać” i zapisać w swoim komputerze.

NBPortal.pl dostarcza narzędzi merytorycznych w postaci multimedialnych kursów e-learning, prezentacji, gier dydaktycznych, foliogramów oraz pomocy naukowych, jakimi są zbiory wirtualnej biblioteki, konspekty lekcji, wirtualny słownik ekonomiczny PWN.

Podsumowanie

Portal Edukacji Ekonomicznej Narodowego Banku Polskiego – NBPortal.pl przy współpracy instytucji i organizacji pozarządowych uczestniczy w programach edukacyjnych mających na celu upowszechnianie wiedzy ekonomicznej, znajomości zasad funkcjonowania gospodarki rynkowej oraz promocji przedsiębiorczości. Wydaje się, że nauczyciele przedmiotu podstawy przedsiębiorczości mogli by z korzyścią dla uczniów w znacznie większym zakresie czerpać z materiałów oferowanych przez Portal Edukacji Ekonomicznej NBP.

Bibliografia

Raport z analizy 21 studiów przypadków w szkołach ponadgimnazjalnych nt. środowiska szkolnego w zakresie realizacji edukacji ekonomicznej, materiał powielony.

Raport z badania opinii nauczycieli podstaw przedsiębiorczości nt. środowiska szkolnego w zakresie realizacji edukacji ekonomicznej w polskich szkołach ponadgimnazjalnych”, materiał powielony.

Raport z badania opinii dyrektorów szkół ponadgimnazjalnych nt. środowiska szkolnego w zakresie realizacji edukacji ekonomicznej”, materiał powielony.

Raport z badania opinii doradców metodycznych i nauczycieli konsultantów, materiał powielony.

Abstract

The article presents results of research concerning a new course „Foundations of entrepreneurship” which was implemented into the programme of learning in Polish secondary schools (for pupils aged 16-19). The results show details of entrepreneurship teachers’ profile and their opinions about the course and also the way it is organized at schools. The research contains also a description of pupils’ attitude to the course.

In the second part, the author presents educational portal of National Bank of Poland – NBPortal.pl and possible ways of its development according to the results of the research. Possible ways of supporting classes in entrepreneurship with the use of NBPortal online materials are also described in the paper.